

Helsingin pitäjä – Helsinge 1986

Helsingin pitäjän vuoden 1986 vuosikirjan kannessa on kuva Tikkurilan Värитеhtaiden alueesta vuonna 1930. Mustavalkoinen kuva näyttää lukijalle, miten seudun kasvot ovat 90 vuodessa muuttuneet. Sisäkannessa on vuonna 1957 otettu kuva Tikkurilan vanhasta rautatieasemasta. Se taas ohjaa pohtimaan, että historia on läsnä nykyajassakin. Pehmeäkantinen, mustavalkoinen ja selkeän käytännöllinen kirjanen kertoo näin historian ja kotiseudun muutoksesta ja pysyvyydestä.

Vuosikirja 1986 on kiinnostava ja monipuolinen tietopaketti. Se nostaa esiin alueen historiaa sekä 1980-luvun painopisteitä ja keskustelunaiheita Vantaan kaupungissa. Kirjan sisältö on selkeästi ryhmitelty kolmeen teemaan: *I Tutkimuksia*, *II Koulutoimen vaiheita* ja *III Vantaan maisemissa*. IV osa *Lyhyesti* luo ajankuvaa pikku uutisillaan.

Vuosikirjan päätoimittaja Jukka Hako otsikoi teoksen esipuheen *Askel taaksepäin ja kaksi eteenpäin*. Tekstissä hän käsittelee museohankkeen kokemaa takapakkia, kun varastotiloja Vernissatehtaasta ei saatukaan museolle, mutta iloitsee lisääntyneestä kaupungin tuesta 25-vuotisjuhliaan viettävälle kotiseutuyhdistykselle. Tuen turvin on pystytty palkkaamaan yhdistykselle osapäiväinen kotiseutusihiteeri.

Tutkimuksia-osuuden aloittaa kaksi Markku Kuisman artikkelia. Helsingin yliopiston Suomen ja pohjoismaiden historian professori Markku Kuisma oli vuosikirjan ilmestymisaikaan kirjoittamassa Helsingin pitäjän vuosien 1550–1865 historiaa, ja on luonnollista, että tutkimuksista oli valittu vuosikirjaan muutama makupala.

Kolme hyödyn ajan ansioitunutta pitäjäläistä korostaa 1700-luvun lopun hyödyn ja valistuksen aikakauden pyrkimystä yhteiskunnan monipuoliseen kehittämiseen. Tekstissä esitellään kolme pitäjäläistä, jotka ovat saaneet kunniamitaleja Tukholmassa toimivalta Kuninkaalliselta isänmaalliselta seuralta. Kapteeni Carl Gustav Kuhle sai mitalin edistyksellisestä talonpidosta ja suonraivauksesta. Tikkurilalainen talonpoika Elias Andersinpoika palkittiin uudisviljelyksistä ja hyvästä talonpidosta. Taloudenhoitajatar Magdalena Backman Königstedtistä sai hopealusikan kiitettävästä päivätyöstä uskollisena ja hyvänä palvelijana.

Toinen Kuisman artikkeli on *Torpparit ja käsityöläiset – kasvavat väestöryhmät 1700-luvulla*. Kuisma toteaa, että aluksi torppien määrä Helsingin pitäjässä oli vähäinen. Vuonna 1724 pitäjässä oli vain parikymmentä torppaa ja nekin kaikki kartanoiden alaisuudessa. Vuosisadan loppuun mennessä torpparilaitos oli levittäytynyt koko pitäjään, ja torppia oli kymmeniä suurimmissa kylissä. Torppien perustaminen oli tullut mahdolliseksi myös talonpoikaismaalle, kun tiukkaa lainsäädäntöä oli höllennetty. Samoin oli myönnetty helpommin toimilupia maaseudun käsityöläisille. Helsingin läheisyys ja Suomenlinnan suuri linnoitustyömaa lisäsivät myös väestöä. Ostovoima lisääntyi ja vilkastutti kysyntää. Räätäleitä, suutareita, seppiä ynnä muita käsityöläisiä oli vuosisadan lopussa jokaisessa kylässä.

Kolmas tutkimusartikkeli vie Länsi-Vantaalle. Pentti Alhosen artikkeli *Kasvillisuuden kehityshistoriaa Lammaslammen pohjakerrostumista* kertoo lammen syntyhistoriasta jääkauden jälkeen sekä lammen ympäristön kasvillisuuden kehityksestä. Lammaslampi on tärkeä luonnonhistoriallinen allas, joka on säilönyt pohjakerrostumiinsa arvokasta ympäristötietoa viimeisen 8000 vuoden ajalta. Lampi on syntynyt irtautumalla Litorinamerestä itsenäiseksi järveksi noin 6650 vuotta sitten.

Jukka Hako on kirjoittanut teokseen artikkelin *Helsingin pitäjässäkin herätään – Seutulan työväenyhdistyksen perustamisesta 80 vuotta*. Siinä kerrotaan Seutulan työväenyhdistyksen syntyvaiheista, alkutaipaleesta ja lopettamisesta vuonna 1928. Kirjoittaja pohdiskelee, miten oli mahdollista, että työväenliikkeen järjestötoiminta alkoi Seutulan perukoilla jo vuonna 1905, kun tällaiselle toiminnalle luontevammassa taajamassa, esimerkiksi Malmilla tai Tikkurilassa, vastaavat järjestöt perustettiin vasta myöhemmin. Selityksen hän löytää teollisuustyöväen kuulumisesta helsinkiläisiin ammattiosastoihin ja sitä kautta vanhempaan jo 1899 perustettuun puolueeseen.

Seppo Zetterbergin kirjoittamassa artikkelissa *Eugen Schaumanin väliaikainen hauta Malmilla 1904–1906* käydään läpi kenraalikuvernööri Bobrikovin murhaajan Eugen Schaumanin hautaamiseen liittyvä kiista. Omaiset olisivat halunneet haudata ruumiin sukuhautaan Porvooseen. Virkavalta halusi kuitenkin välttää mahdollista poliittisesti vaarallista surujuhlaa. Niinpä ruumis haudattiin nopeasti ja salaisesti Malmin hautausmaalle, ja poliisi vartioi hautaa. Vuoden 1905 suurlakko muutti kuitenkin poliittisen ilmapiirin, ja erinäisten vaiheiden jälkeen Schaumanin suku sai kaksi vuotta myöhemmin haudata vainajan Porvooseen suurin juhlallisuuksin.

Pitäjän kouluopetuksen kehitystä ja vaiheita käsitellään vuosikirjassa viiden artikkelin voimin. Teema aloitetaan Uusimaa-lehdessä vuonna 1896 julkaistulla artikkelilla *Suomalaisen väestön sivistysolot ruotsinvoittoisella rannikollamme II*. Seuraavana on kolme Timo Hanhivaaran artikkelia: *Kuvaus Helsingin pitäjän oloista vuosisadan vaihteessa*, *Kansanvalistusta ja kielipolitiikkaa* ja *Suomalaisen kansakoulun ystävät otti vauhtia Helsingin pitäjistä*. Käy selväksi, että suomenkielisen kansanopetuksen aloittaminen Helsingin pitäjässä koki vaikeuksia ja vastustusta. Ruotsinkielisen väestön vastustuksen voittamiseen tarvittiin sitkeyttä, aikaa ja tarmokasta toimintaa. Asioiden edistämässä oli suuri rooli Uusimaa-lehdellä, Eteläsuomalaisella osakunnalla ja Suomalaisen kansakoulun ystävät -yhdistyksellä.

Kouluteema jatkuu, kun kahden vantaalaisen koulun perustaminen, kasvu ja kehittyminen alueensa tärkeäksi opinahjoksi selostetaan tarkasti. Lauri Leppäsen artikkeli *Veromiehen koulun juuret Elannon lahjatontilla* kertoo koulun moninaiset vaiheet. Leo Suurosen *Vantaan yhteiskoulu – vireä ja omaleimainen 25-vuotias* on kertomus Länsi-Vantaan ensimmäisestä oppikoulusta.

Kirjan kolmas teema, *Vantaan maisemissa*, sisältää kaksi ruotsinkielistä artikkelia. Joakim Hanssonin *Karaktärsbyggnaden på Konungs gård i Fastböle by* esittelee tilan rakennushistoriallista tutkimusta. Erik Söderlingin *Hanaböle kvarn och såg* tallentaa Hanabölen myllyyn ja sahaan liittyvää muistitietoa. Vantaan jokien tilaan ja kalakantoihin luo katsauksen Harri Dahlström monipuolisessa artikkelissaan *Vantaanjoen ja Keravanjoen kalasto ja kalastus*. Hän suree alueliitoksissa menetettyjä merialueita ja vaelluskalojen reittien tukkeutumista, mutta iloitsee Vantaanjoen ja Keravanjoen vesien puhdistumisesta ja onkimisharrastuksen elpymisestä. Leo Tiaisen ansiokas artikkeli *Kylä tehtaiden varjossa* kertoo Kuninkaalan eli Fastbölen asutushistorialliset vaiheet. Ne käydään läpi seikkaperäisesti 1200-luvulta 1970-luvulle.

Kirjan viimeinen osasto IV *Lyhyesti* tuo mukavasti esiin 80-luvun ajankuvaa pikku-uutisien ja pankkien sekä kauppojen mainosten avulla. Kerrotaan mm. Viilatehtaan osittaisesta suojelupäätöksestä ja kaupungintalon kellarista löytyneistä lankamagnetofonikeloista. Kaupunginhallitus oli päättänyt antaa jatkoaikaa Vantaan historian kirjoittajille, ja uusi kotiseutusihiteeri oli aloittanut työt. Lopuksi on valikoima kuvia 1950-luvulta ja vuosisadan alkuvuosikymmeniltä. Kirja päättyy esitelmään *Kalevalan kapinalliset*, jonka Juha Rikama on pitänyt Vantaan kotiseutuliiton Kalevala-juhlassa.

Ritva Lantz